

театрального, музичного і кіномистецтва (21–22 травня 2009 р. м. Київ) / Упорядники: Горенко Л. І., Черкаський Л. М. К. : ДАКККіМ, 2009. 346 с.

3. Черкаський Л. Деякі особливості формування колекції українських народних музичних інструментів // Черкаський Л. Український народний музичний інструментарій на межі тисячоліть. Мистецтвознавчі записки відділу українських народних музичних інструментів Музею театрального, музичного та кіномистецтва України. Авт. і упор. Черкаський Л. К. : Міністерство культури і туризму України, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2007. 264 с.

УДК 94(520+(470+571))“1938/1939”
DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-69>

Павленко С. С.

ORCID: 0000-0002-4101-157X

кандидат історичних наук, запрошений науковець

Університет Манітоби

м. Вінніпег, Канада,

заступник директора з експозиційної роботи

Музей історії Дніпра

м. Дніпро, Україна

ЯПОНСЬКЕ ВІЦЕКОНСУЛЬСТВО У ЛЬВОВІ (1938–1939)

Ключові слова: Гото Ясуцугу, Японське консульство в Одесі, СРСР, Польща, Японське посольство у Варшаві.

Після закриття в 1937 р. Японського консульства в Одесі перед токійським урядом постала потреба створення нової резиденції, яка б відповідала за моніторинг ситуації на українських землях. Токіо звернуло увагу на можливість відкриття інституції в межах західно-українського регіону, що на той час частково перебував у складі Польщі.

Дослідження питання діяльності японської консульської інституції у Львові представлено в історіографії дуже обмежено. Про процес обговорення питання організації віцеконсульства та його відкриття в серпні 1939 р. згадують у своїй роботі “Historia stosunków polsko-japońskich. Tom I 1904–1945” Ева Палаш-Рутковська та Анджей Т. Ромер [3]. Загалом в історіографії окреслено факт наявності інституції та розкриваються головні причини, що мотивували Японію до її створення в контексті японсько-польських відносин.

Історія Японського віцеконсульства у Львові охоплює 1938–1939 рр. Обговорення перспектив організації консульства у Львові розпочалося в 1938 р. МЗС Японії завжди з великою обережністю ставилося до питання відкриття нових консульств через потребу фінансового та кадрового забезпечення інституцій. Тому перед відкриттям потрібно було дослідити перспективи організації та визначити найбільш доцільне місце для консульства. Це завдання було доручено Сато Хіору (японський посол у Польщі в 1938–1939 рр.). У доповідній від 23 січня 1938 р. до міністра закордонних справ Японії дипломат виказував розуміння того, що головними мотивами до відкриття інституції були неможливість створити консульство в межах радянської України та потреба забезпечити моніторинг за ситуацією в СРСР. Посол планував відправити одного зі співробітників ввіреної йому установи у відрядження до Львова, аби переконатися в доцільності відкриття там консульства [5, с. 114].

Через місяць, 23 лютого до міністерства було надіслано нову телеграму з цього питання. Документ свідчить, що японську сторону бентежило питання можливої реакції Радянського Союзу на створення нової резиденції Японії у Львові [1, с. 97–98].

Окрім того, проблема полягала у статусі, який планувала обрати Японія. Вона вирішила піти на своєрідний прецедент у міжнародному праві та зробити віцеконсулом чинного співробітника посольства. Тобто фактично ця особа мала одночасно перебувати на двох посадах і користуватися правами та привілеями дипломатичного працівника [5, с. 116]. Окрім того, у нього мали бути дипломатичні повноваження [1, с. 99–100].

Однак від Варшави надійшла відповідь, що вони не заперечують проти наміру Японії мати консульство у Львові, але Токіо мало відправити до Львова особу як звичайного консульського працівника, “а не як людину з посольства, тому що подібного прецеденту не існує” [3, с. 234].

Ці домовленості були досягнуті ще в березні 1938 р., але фактично протягом другого півріччя Японія відклала практичний термін реалізації намірів. Те, що питання з відкриттям консульства “зависло”, зазначав японський посол у Варшаві Сато, який у квітні 1938 р. в телеграмі звертався до свого керівництва з питанням щодо подальших дій [4, с. 216].

У грудні 1938 р. МЗС Японії, маючи чіткий намір щодо відкриття консульства, надіслало запит до посольства у Варшаві щодо банкету, який мав бути влаштований при відкритті віцеконсульства та потрібних для цього фінансових видатків [5, с. 117].

У витратах, запланованих на японські консульства на 1939 р., вже фігурувало і віцеконсульство у Львові. На нього планувалося виділити 66 480 єн. З них 51 480 були постійними, тобто витратами на утримання

штату співробітників, канцелярські видатки тощо, і ще 15 000 значилося як тимчасові потреби [2, с. 143].

Віцеконсулом було обрано досвідченого працівника МЗС Японії, який мав досвід роботи на території СРСР, – Гото Ясуцугу. Він закінчив відділ російської мови в Токійській школі іноземних мов (1918); працював перекладачем у російському посольстві в Японії, далі – у штаті японських консульств у Петропавловську-Камчатському, Владивостоці, Александровську, Одесі, Осі та Маньчжурії. У грудні 1937 р. Гото був призначений перекладачем при Японському посольстві в Польщі [8, с. 533].

У листопаді 1938 р. його затвердили на посаду віцеконсула у Львові та другого перекладача посольства у Варшаві за сумісництвом [6, с. 822]. Таке подвійне призначення йшло урозріз із попередніми польськими вимогами. Не будучи остаточно затвердженим на посаді віцеконсула, Гото навесні 1939 р. перебував у Львові. У цей час він склав звіт про загальну політичну ситуацію в регіоні. Важливо зауважити, що в цій доповідній він підписувався як віцеконсул у Львові. Остаточно Гото Ясуцугу було призначено на цю посаду відповідно до наказу, завізованого від імені японського імператора Хірохіто від 11 серпня 1939 р. [4, с. 216]. Його головним обов'язком визначався збір інформації про СРСР, а консульський округ включав Львівське, Станіславське та Краківське воєводства [3, с. 234]. Однак станом на 31 серпня 1939 р. питання про відкриття консульства все ще було невирішеним. Виникли додаткові проблеми в узгодженні питання меж консульського округу. Окрім того, будучи чудово проінформованим про радянсько-німецькі наміри, посол Японії в Польщі звертався до свого уряду з клопотанням про те, що потрібно було додатково узгодити питання відкриття консульства з радянською стороною [8, с. 33].

Початок Другої світової війни став завершенням історії Японського консульства у Львові. Гото Ясуцугу перебував у Варшаві до початку наступного року. Далі короткий час працював віцеконсулом у Празі. У липні 1940 р. він дістав переведення до Туреччини [7, с. 747].

Отже, закриття консульства в Одесі змусило Японію шукати нові стабільні джерела інформації про внутрішньорадянську ситуацію. З 1938 р. починається процес узгодження та організації Японського віцеконсульства у Львові. Процес створення віцеконсульства виявився досить тривалим та зайняв фактично півтора року. Через це Гото почав виконувати віцеконсульські обов'язки раніше, ніж отримав такі права від польського уряду. З початком Другої світової війни всі іноземні консульства у Львові були закриті.

Література:

1. Documents on Japanese Foreign Policy. Showa Era, III, ser. 1. Tokyo, 2014. URL: https://www.mofa.go.jp/mofaj/annai/honsho/shiryo/archives/pdfs/showa1_03.pdf (дата звернення: 01.02.2023).
2. Fiscal 1939 supplementary budget // JACAR. URL: <https://www.jacar.archives.go.jp/das/image-en/B05015092700> (дата звернення: 01.02.2023).
3. Pałasz-Rutkowska E., Romer A. Historia stosunków polsko-japońskich 1904-1915. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, 2019, T. 1. 448 p.
4. 各国駐在帝国領事任免関係雑件 [Різні справи, пов'язані з призначенням і звільненням імператорських консулів, що перебували в різних країнах] // JACAR. URL: <https://www.jacar.archives.go.jp/das/image-en/B14090825800> (дата звернення: 03.02.2023).
5. 在「ルヴオフ」帝国領事館設置関係 [Заснування Японського імперського консульства у Львові] // JACAR. URL: <https://www.jacar.archives.go.jp/das/image-en/B14090235900> (дата звернення: 01.02.2023).
6. 官報 [Офіційний бюлетень]. 1938.11.08 (№ 3570). P. 822.
7. 官報 [Офіційний бюлетень]. 1940.07.22 (№ 4062). P. 747.
8. 日本外交年鑑 昭和18年版 [Дипломатичний щорічник Японії за 1943 рік]. Tokyo, 1943. URL: <https://dl.ndl.go.jp/pid/1453649/1/293> (дата звернення: 13.01.2023).
9. 酒匂大使. 5. 「ルボフ」領事館設置二件フ管轄区域ノ件 [Сако Шуїчі. Створення Японського консульства у Львові, питання щодо консульського округу] // JACAR. P. 33. URL: <https://www.jacar.archives.go.jp/das/image-en/B14090258500> (дата звернення: 03.02.2023).